

Güncel

TÜRKİYE'DE CE İŞARETİ UYGULAMASI GERÇEKTEN BAŞLADI MI?

Ali ÖZGENÇ

Erensan A.Ş.

Türkiye Pazarı ve CE İşareti

E işaretinin iç pazarda zorunlu hale getirilmesi ile ilgili çerçeve kanunun yürürlüğe girmesinin üzerinden 2 yıl geçti. Çerçeve Kanunun (Ürünler İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun) hazırlanması ve yayınlanması sürecini hariç tutarsak "CE İŞARETİ" nin iç pazarda zorunlu hale getirileceği 2.5 yıl önce yayınlanan ve 2 yıl önce yürürlüğe giren bir kanun ile ilan edilmişti.

Kanunun amacı, ürünlerin piyasaya arzı, uygunluk değerlendirme, piyasa gözetimi ve denetimi ile bunlarla ilgili olarak yapılacak bildirimlerle ilişkin usul ve esasları belirlemek; kapsam olarak ise, ürünlerin piyasaya arz koşullarını, üretici ve dağıtıcıların yükümlülüklerini, uygunluk değerlendirme kuruluşlarını, onaylanmış kuruluşları, piyasa gözetimi ve denetimini, ürünün piyasaya arzının yasaklanmasını, toplatılmasını, bertarafını ve bunlarla ilgili olarak yapılacak bildirimler olarak tanımlanmıştır.

4703 Sayılı Kanun ve Ürün Güvenliği Kavramı

"CE işareti" ilgili mevzuatta, güvenli ürün, kullanım süresi içinde, normal kullanım koşullarında risk taşımayan veya kabul edilebilir ölçülerde risk taşıyan ve temel gerekler bakımından azami ölçüde koruma sağlayan ürün olarak açıklanmaktadır.

Bir ürünün güvenli kabul edilmesi için; ürünün bileşimi, ambalajlanması, montaj ve bakımına ilişkin talimatlar da dahil olmak üzere özellikleri; başka ürünlerle birlikte kullanılması öngörülüyorsa bu ürünlere yapacağı etkiler; piyasaya arzı, etiketlenmesi, kullanımı ve bertaraf edilmesi ile ilgili talimatlar ve üretici tarafından sağlanacak diğer bilgiler ve ürünü kullanabilecek risk altındaki tüketici grupları açısından değerlendirildiğinde, temel gerekler bakımından azami ölçüde koruma sağlaması gerekir.

Kanun'da üretici; bir ürünü üreten, imal eden, islah eden veya ürüne adını, ticari markasını veya ayırt edici işaretini koymak suretiyle kendini üretici olarak tanıtan gerçek veya tüzel kişiyi; üreticinin Türkiye dışında olması halinde, üretici tarafından yetkilendirilen temsilciyi ve/veya ithalatçısı; ayrıca, ürünün tedarik zincirinde yer alan ve faaliyetleri ürünün güvenliğine ilişkin özelliklerini etkileyen gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanıyor.

4703 Sayılı Kanuna Göre Devletin Yükümlülükleri

- Devletin birinci yükümlülüğü, öncelikle ürün ile ilgili yetkili kuruluş(İlgili bakanlık), söz konusu sektörde üretim yapan üreticilerin, ürünün tüketiciler ve risk altındaki diğer varlıklar açısından azami güvenlik sağlayacak şekilde üretilmesi için uymaları gereken kuralları belirlemesi,
- devletin ikinci yükümlülüğü, halihazırda uygulanmakta olan sistemde yetkili kuruluşlar tarafından ya çok zayıf bir şekilde uygulanan, ya da hiç uygulanmayan ürünün piyasaya

arzi öncesi denetiminin, üçüncü taraf uygunluk değerlendirmesi yöntemiyle yapılması ve etkinliğinin artırılması,

- devletin son yükümlülüğü ise, ürün piyasaya arz edildikten sonra yetkili kuruluşların yapacağı gözetim ve denetim faaliyetleridir.

4703 Sayılı Kanuna Göre Üreticilerin ve Dağıtıcıların Hak ve Yükümlülükleri

• Üretici piyasaya mutlaka güvenli ürün arz etmek zorundadır. Ürünün güvenli olması için uyması gereken kuralların ilgili yetkili kuruluşlarca belirlenmesi zorunluluğu her ne kadar Çerçeve Kanun ile getiriliyor olsa da, yetkili kuruluşların herhangi bir kural belirlemediği ürünleri üreten üreticilerin de güvenli ürün üretme yükümlülüğünün devam etmesi, Çerçeve Kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisidir.

• Üretici, güvenli olmadığı tespit edilen ürünün kendisi tarafından piyasaya arz edilmediğini veya ürünün güvenli olmaması halinin ilgili teknik düzenlemeye uygunluktan kaynaklandığını ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur. Bu durum dışında üreticiyi sorumluluktan kurtaran hiçbir şart yoktur. Hatta üretici güvenli ürün üretirken, ilgili teknik mevzuat izin veriyorsa/zorunlu kılıyorsa üçüncü taraf değerlendirmesine tabi olmayı seçebilir ama ürün güvensizliğinin nihai sorumlusu, ürünün güvensizliği uygunluk değerlendirme işleminden kaynaklanıyor olsa da, üreticidir.

• Dağıtıcı, sahip olduğu bilgiler çerçevesinde, güvenli olmadığını bildiği ürünleri piyasaya arz edemez. Dağıtıcı, faaliyetleri çerçevesinde, ürünlerin taşıdığı riskler ve bu risklerden korunmak için alınması gereken önlemler hakkında ilgililere bilgi verir. Üreticinin tespit edilemediği durumlarda, yetkili kuruluşça belirlenecek süre içinde üreticinin veya malı tedarik ettiği kişinin kimliğini bildirmeyen dağıtıcı, üretici olarak kabul edilir.

Bu kanun ile AB yeni yaklaşım direktiflerinin Türkiye'de de zorunlu olarak uygulanacağı, Yetkili kuruluşların (Bakanlıkların) kendi ilgi alanlarındaki yönetmelikleri en kısa zamanda yayınlanacağı ve yönetmeliklerin yürürlüğe giriş tarihlerinin yönetmeliklerde tanımlanacağı duyurulmuştur. Arkasından Bakanlıklar AB yeni yaklaşım direktiflerini Türkçe'ye çevirip birer birer yayınlamaya başladı. Yönetmelikler yürürlüğe giriş süresi olarak yaklaşık 1 yıllık bir süre (bazı direktiflerde bu süre daha uzun tutuldu) öngörüldü.

Yetkili Kuruluşlar yaklaşık 1 yıllık Sürede ;

- Onaylanmış kuruluşların belirlenmesini
- Onaylanmış kuruluşlarla ilgili yönetmeliklerin oluşturulmasını
- Uygunluk değerlendirme kuruluşlarının belirlenmesi
- Piyasa gözetimi ve Denetimi ile ilgili yönetmeliklerin oluşturulmasını
- Piyasa gözetimi ve Denetimi kuruluşlarının belirlenmesini
- Üreticilerin O ürünlerinde CE işareti iliştiirmek için gerekli hazırlıkların yapılmasını bekliyordu.

Öngörülen yaklaşık 1 yıllık sürede üretici, devlet(yetkili kuruluşlar yerine kullanılmıştır) ve onaylanmış kuruluşlar gerekli alt yapı çalışmalarını tamamlayamadığı için 19 mart 2003 tarihinde yetkili kuruluşlar yönetmeliklere geçici madde ekleyerek geçiş süreci öngörerek yönetmeliklerin zorunlu olarak uygulamaya konulmasını ertelediler. Buna göre CE işaretleme çalışmaları tamamlayan üreticiler ürünlerine CE işareti iliştiirilebilecek, çalışmalarını tamamlamayan üreticiler ise eski uygulamaya göre üretimlerine devam edebileceklerdi. Yani ikili uygulamalar için uygun bir zemin hazırlanmıştı. Benzer şekilde

geçiş süreci uygulamaları, yeni yaklaşım direktiflerinin AB içindeki yerleşmesi sürecinde de yaşandığı için buraya kadar anormal bir durum yok gibi görünüyordu.

Ama sadece görünüyordu. İşin gerçeğine bakıldığında ise, çerçeve kanunun yayınlanmasından beri hiçbir şeyin normal seyrinde yürümediği görülüyordu. Gerek devlet, gerek üretici ve gerekse onaylanmış kuruluşlar çalışmaları ağırdan alıyorlardı. Söz konusu süreci hızlandırma konusundaki asıl sorumluluk devlete ait olduğu için, süreci oluşturan diğer aktörler kendilerini devletin adımlarına göre ayarlamışlardı.

Geçiş süreci olarak tanımlanan sürecin de sonuna gelmiş bulunuyoruz.

Üreticilerin Durumu

Örnek olarak Basıncılı Ekipmanlar, Sıcak Su Kazanları ve Gaz Yakan Cihazlar direktifleri kapsamında piyasaya bakıldığında, bir-iki üretici dışında üreticilerin CE işaretlemesi süreci ile ilgili çalışmaları tamamlayamadığını, bununla beraber mevcut yasa ve yönetmeliklere uygun olmayan bir şekilde, güvenli olduğu belli olmayan ürünleri piyasaya arz etmeye devam ettikleri görülmektedir.

Uygunluk Değerlendirme Kuruluşlarının Durumu

Türkiye'de AB Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki ürünlerin CE işaretlemesi çalışmalarının ilk adımı olan tip onayı için test yapılacak yeterli laboratuvarlar var mıdır? 92/42/AT ve 90/396/AT yönetmelikleri ve ilgili Standartlara göre testler yapılacak laboratuvarlar ne yazık ki yoktur. Söz konusu yönetmelikler kapsamında üretim yapan üreticiler ilgili standartlara uygun olarak test yapma olanağından yoksundurlar.

Yeri gelmişken, ulusal standart hazırlamak, ürünlerin standartlara uygunluk değerlendirmelerini yapacak laboratuvarlar kurmak ve standartlara uygunluğu denetlemek (bugünkü anlamıyla piyasa gözetimi ve denetimini gerçekleştirmek) amacıyla kurulan TSE nin TS EN 303-3 ve TS EN 304 kapsamında deney yapan iki adet laboratuvarı bulunmaktadır. Yukarıda bahsedilen AB Yeni Yaklaşım Direktiflerine uygunluk değerlendirmeleri için yapılacak olan testler de yukarıda adı geçen standartlar uygulanarak yapılacaktır. TSE bugüne kadar yüzlerce imalatçının ürününü bu standartlara uygunluk açısından test ederek TSE belgeleri düzenlemiştir. TSE ayrıca TS EN 303 seri standartlarına ve TS EN 304 standardına "deneyler yeterli bir laboratuvarla yapılmalıdır" diye bir de ibare eklemiş ve bu konuda kendine başvuran laboratuvarlara, dünya literatüründe rastlanmayan bir "yeterlilik" tanımı geliştirerek "yeterlilik belgesi"(Yeterlilik Belgesi'nin dünya literatüründeki karşılığı "akreditasyon" dur. Akreditasyon konusundaki yetki ise kanunla TÜRKAK'a verilmiştir.) vereceğini ilan etmiştir. Bugün geldiğimiz noktada öğreniyoruz ki, kendi laboratuvarını yeterli hale getirme konusunda gerekli adımları atamayan TSE, başkalarının "yeterli" olup olmadığını yorumlama konusunda kendini otorite ilan etmektedir. Bu durum üzerinde ciddi olarak durulması ve düşünülmesi gereken bir konudur.

Onaylanmış Kuruluşların Durumu

Çerçeve kanun CE işaretlemesi sürecinde onaylanmış kuruluşlara önemli sorumluluklar yüklenmektedir. Ne yazık ki Türkiye'de yerleşik ve/veya Türkiye'de faaliyet gösteren onaylanmış kuruluşların da bu konuda yeterince hazır olduklarını söylemek çok zordur.

AB Teknik mevzuatına uyum çalışmaları sırasında akreditasyon çalışmaları da gerektiğinden, mevzuat uyumunun ve uygulamasının önemli unsurlarından biri olan Türk Akreditasyon Kurumu'nun (TÜRKAK) kuruluşuna dair Kanun 4 Kasım 1999 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, kuruluş çalışmalarını tamamlayan bahse konu kurum, akreditasyon faaliyetlerine başlamıştır. Hatta, Onaylanmış Kuruluş olmak için Yetkili Kuruluşlara

başvuran TSE, Türk Loydu vb. kuruluşlar TÜRKAK tarafından akredite edilmişlerdir. TÜRKAK tarafından akredite edildikten sonra Yetkili Kuruluşlar tarafından Onaylanmış Kuruluş olarak atanmış ve AB Komisyonuna bildirilmelerine rağmen AB Komisyonu'nu başvuruları geri çevirmiştir. Bu nedenle mevcut durumda Türkiye'de yerleşik Onaylanmış Kuruluş yoktur. Bu konudaki belirsizlik giderilebilmiş değildir.

- Yapılan atamaların AB Komisyonu tarafından red sebebi nedir?
- TÜRKAK mı yeterli bulunmamıştır?
- Onaylanmış Kuruluşlar mı yeterli bulunmamıştır?
- Türkiye AB üyesi olmadığı için Türkiye'nin Onaylanmış Kuruluş atama yetkisi mi yoktur?

Gerek üreticiler ve gerekse Onaylanmış Kuruluş olarak başvurmak isteyen diğer kuruluşlar bu soruların cevaplarını merak etmektedirler.

Türkiye'de yerleşik yabancı menşeli onaylanmış kuruluşlar ise, en azından 97/23/AT Basınçlı Ekipmanlar Direktifi, 92/42 AT Yeni Sıcak Su Kazanlarına Dair Yönetmelik ve 90/396/AT Gaz Yakan Cihazlara Dair Yönetmelik için) tasarım onaylaması için onayları yetkili/yeterli olmadıkları için tasarım onayları Onaylanmış Kuruluşların merkezlerine gönderilmekte ve gereksiz zaman kayıpları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca fiyatlandırma konusunda AB deki ekonomik kriterler dikkate alınarak teklif verilmekte ve yerli firmalar aldıkları fiyat teklifleri karşısında şaşırıp kalmaktadırlar. Yabancı menşeli onaylanmış kuruluşların teklif ettikleri fiyatların üreticilerin CE işaretleme konusuna soğuk bakmalarına olumsuz yönde etkisi olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca Türkiye'de yerleşik ve/veya faaliyet gösteren onaylanmış kuruluşların personel sayısı açısından yeterli olduklarını söylemek çok zordur.

YÖNETMELİKLER		
YÖNETMELİK ADI	RESMİ GAZETE TARİH ve SAYISI	YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİ
Belirli Gerilim Sınırları Dahilinde Kullanılmak Üzere Tasarlanmış Elektrikli Teçhizat (73/23/AT)	11.01.2002 / 24637	11.01.2003
Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar (90/385/EEC)	12.03.2002 / 24693	12.09.2003
Tıbbi Cihazlar (93/42/EEC)	13.03.2002 / 24694	13.09.2003
Basit Basınçlı Kaplar (87/404/AT)	31.03.2002 / 24712 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Yeni Sıcak Su Kazanları (92/42/AT)	31.03.2002 / 24712 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Gaz Yakıcı Cihazlar (90/396/AT)	01.04.2002 / 24713 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Gezi Tekneleeri (94/25/EC)	02.04.2002 / 24714	02.04.2002
Basınçlı Ekipmanlar (97/23/AT)	10.04.2002 / 24722 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Otomatik Olmayan Tartı Aletleri (90/384/AT)	17.04.2002 / 24729 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Oyuncaklar (88/378/EEC)	17.05.2002 / 24758	17.11.2003
Elektromanyetik Uyumluluk (89/336/AT)	02.06.2002 / 24773	02.06.2003
Makina Emniyeti (98/37/AT)	05.06.2002 / 24776	05.12.2003
Taşınabilir Basınçlı Ekipmanlar (99/36/AT)	05.06.2003 / 24776 19.03.2003 / 25053	01.01.2004
Yapı Malzemeleri (89/106/EEC)	08.09.2002 / 24870	08.03.2004
Muhtemel Patlayıcı Ort. Kullanılan Teçhizat ve Konuyucu Sist. (94/9/AT)	27.10.2002 / 24919	31.12.2003
Asansörler (95/16/EEC)	15.02.2003 / 25021	15.08.2004
Soğutucular (96/57/EC)	22.01.2003 / 25001	31.12.2005
Radio ve Telekomünikasyon Terminal Cihazları (99/5/EC)	11.05.2003 / 25105	11.05.2005

Yetkili Kuruluşların Durumu

Çerçeve kanun artık yürürlükte...17.01.2002 de yayınlanan Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği artık yürürlükte... 17.01.2002'de yayınlanan CE Uygunluk İşaretinin Ürüne İliştirilmesi ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik ile Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ile Onaylanmış Kuruluşlara Dair Yönetmelik de yasal olarak yürürlükte.... Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere Yeni Yaklaşım kapsamındaki ürün direktiflerinin büyük bir kısmı da yürürlükte...

Yasa ve yönetmelikler yürürlükte olmasına rağmen uygulamaya bakıldığında eski düzen devam etmektedir. Piyasa denetimi ve gözetimi konusunda tek yetkili olan Yetkili Kuruluşlar, yasa ve yönetmeliklerin hiçe sayıldığı bir ortamda ne yapmaktadır?

Yasa ve yönetmeliklerin ayaklar altına alındığı bir ortamda, yetkili kuruluşların harekete geçtiği ve yasalara aykırı hareket edenler hakkında yasal işlemlerin başlatıldığı düşünülür normal olarak. Ne yazık ki yetkili kuruluşların yasa ve yönetmeliklerin çiğnenmesi karşısında herhangi bir önlem alma gereği duymadığı görülmektedir. Bu konuda yaptığımız araştırmada, 73/23/AT Belirli Gerilim Sınırları Dahilinde Kullanılmak Üzere Tasarlanmış Elektrikli Techizat Yönetmeliği 11.01.2003 tarihinden beri zorunlu olarak yürürlükte olduğu ve bu süreçte pazara sunulan ürünlerin çok büyük bir kısmının CE işaretli olmadıkları halde, bugüne kadar CE işareti olmadığı için piyasaya ürün sunan üreticiler hakkında hiçbir yasal işlem başlatılmadığını öğrendik.

Türkiye bir hukuk devleti olduğuna göre, devletin hiç zaman kaybetmeden yasaları ihlal eden kuruluşlar hakkında yasal işlemlere başlaması gerekmektedir. Çünkü yasaları ihlal edenlerin cezalandırılmaması halinde hukuk sistemimiz zarar görecektir. Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmaması nedeni ile daha önce oluşturulmuş olan Tüketici ve Rekabetin korunması ile ilgili mevzuat boşa kalacaktır. Tüketiciler yasal mevzuata aykırı olarak güvenli olduğu kanıtlanabilir ürünler kullanma olanağından yoksun bırakılacak, yasal mevzuat gereğince CE işaretleme için yatırımlar yaparak maliyetlerini artırmak zorunda kalan üreticiler haksız rekabet koşullarına terk edilmiş olacaktır. Ayrıca AB uyum yasalarının Türkiye içindeki uygulamaları konusunda AB gözlemcilerinin vereceği olumsuz raporlar nedeni ile AB ne üyelik başvurmuzun gelişim sürecini de olumsuz yönde etkileyecektir.

Yetkili Kuruluşlar yasa ve yönetmeliklerin uygulanması konusunda uygun bir zemin oluşmadığını düşünüyorsa çözümü hukukun ayaklar altına alınmasına seyirci kalarak değil, uygulamaya geçiş sürecini uzatmak sureti ile fiili durumu yasal hale getirerek hukuksal bir çözüm bulmalıdır.